

Een uiterst belangrijk boek, niet alleen om zijn natuurwetenschappelijken inhoud maar ook omdat het op menige plaats voortreffelijk getuigenis aflegt van twee heden-daagsche gebeurtenissen: 1°. de verzoeting van het Amsterdamsch gebied tengevolge van de afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee en 2°. de groote wel overwogen uitbreiding van stad en stedelijk gebied, die alles overtreft wat in vroeger eeuwen gebeurde, zelfs in de Gouden Eeuw.

JAC. P. THIJSSSE.

NIEUWS VAN DE MAKKUMMERWAARD.

II.

Onze eerste speurtocht over de Makkummerwaard gaf ons al direct de overtuiging, dat wij hier oogen en vooral tijd te kort zouden komen. Aan alle kanten was het raak en onze gids Jan Bergsma wist ons in die eerste uren zooveel moois te laten zien, dat wij begrepen het in die luttele dagen, welke ons hier zouden resten niet veel verder zouden kunnen schoppen, dan tot een betrekkelijk oppervlakkige inventarisatie. Bergsma snapte direct onze bedoelingen, bracht ons eerst naar de nederzetting van de dwergsterns bij den „Klaveren Pol” en naar de andere interessante gedeelten, liet ons verschillende nesten zien van kluten en kemphenestjes en toonde ons de plaatsen, waar het grimmelde van de strandpleviertjes. De middag vloog om en tegen den avond reden wij weer terug, om te zien hoe het met de aangepikte eieren van de kleine bonte strandlooper gesteld was. Dat geval mocht ons niet ontgaan. Maar de eieren bleken nog niet veel verder te zijn en wij berekenden, dat de jongen stellig niet voor den volgenden dag zouden uitkomen. In sommige gevallen voltrekt zich dat geheele proces heel traag en verlopen er tusschen het tijdstip, dat de eieren de eerste sporen vertoonen en het geboren worden der jongen vaak meerdere dagen. Zoo was er dit voorjaar een scholekster op de weiden van den Vogelenzang, die daarvoor bijna vijf volle dagen noodig had.

Een inspectie op den volgenden middag gaf ons de zekerheid, dat het nog wel een dag kon duren. Dat zou dan mijn laatste kans zijn, want ik moest dan weer terug naar Holland. De vrienden konden echter nog wat langer blijven en ik ging al vreezen, dat ik het filmen van de beide oude vogels met de jongen net zou moeten missen. Inderdaad, op den dag van mijn vertrek waren de eieren nog niet uitgekomen en in den namiddag, op de terugrit naar Stavoren wipte ik nog even in alle haast over de paalschoeiing en toen bleken de jongen het ei juist verlaten te hebben. Zij vertoefden alle vier nog in het nest, maar drie ervan waren al geheel droog en zij zouden aanstonds het nest verlaten. Ik had zelfs geen tijd meer om mijn camera te halen, welke ik op mijn rijwiel had achtergelaten en zoo moest ik noodgedwongen deze zeldzame gelegenheid voorbij laten gaan, wat mij duchtig speet, zooals begrijpelijk is. De jongen van de kleine bonte strandlooper behooren tot de fraaiste nestvlieders,

die je je kunt voorstellen. Ofschoon het natuurlijk heel moeilijk uit te maken is, of de jongen van watersnip of van kemphen mooier zijn dan de jongen van kleine plevier, oeverlooper of morinelplevier. Misschien bekeek ik de jongen van onze kleine bonte strandlooper wel met andere oogen, vanwege de zeldzaamheid. Heel kleine dons-balletjes met lange en ranke pootjes en gehuld in een onbeschrijfelijk mooi warm-bruin donspakje met een fijne teekening van kleine, lichtere vlekjes en glanzende, goudkleurige stipjes. Deze stippelteekening is een wonder op zich zelf en vormt een verrassend mooi patroon, als van een tropische vlinder, vooral door de schittering van deze kleine, gouden loovertjes. Op de toendra's langs de Kings-bay op Spitsbergen bewonderde ik indertijd de pasgeboren jongen van paarse strandlooper en rosse franjepoot en ik herinner mij nog levendig hoe opgewonden mijn reismakker Jaap Mees en ikzelf waren, toen wij daar voor het eerst die jonge donskleuters van nabij konden bekijken, terwijl zij door de kleine smeltwaterplasjes van de toendra waadden. Wel kende ik ook de donsjongen van de bonte strandlooper van mijn IJslandsche reis, waar deze soort plaatselijk vrij talrijk broedt, maar het schouwspel van de jongen van schinzii op vaderlandschen bodem vormde toch wel een belevenis van bijzondere aard en een bepaalde attractie.

Des te meer speet het mij, geen camera bij de hand te hebben, toen ik zag hoe één der oude vogels zichtbaar geëmotionneerd en driftig door het korte gras naderbij kwam geslopen en tenslotte, vlak voor mijn neus de jongen ging koesteren, telkens weer opstond, wegrende en weer terugkeerde, steeds maar onder het uiten van een zeldzaam mooi en ontroerend trillertje. Ook de tweede oude vogel kwam in de nabijheid, maar hield zich toch meer op den achtergrond. Daar had ik nu het geheele geval op geen halve meter voor mij; vier bewonderenswaardige donsjongen en een lokkende oude vogel, die zich telkens op de jongen zette, om ze te kunnen koesteren. Daar had ik nu de kans om daarvan foto's te maken, precies zooals eenige jaren

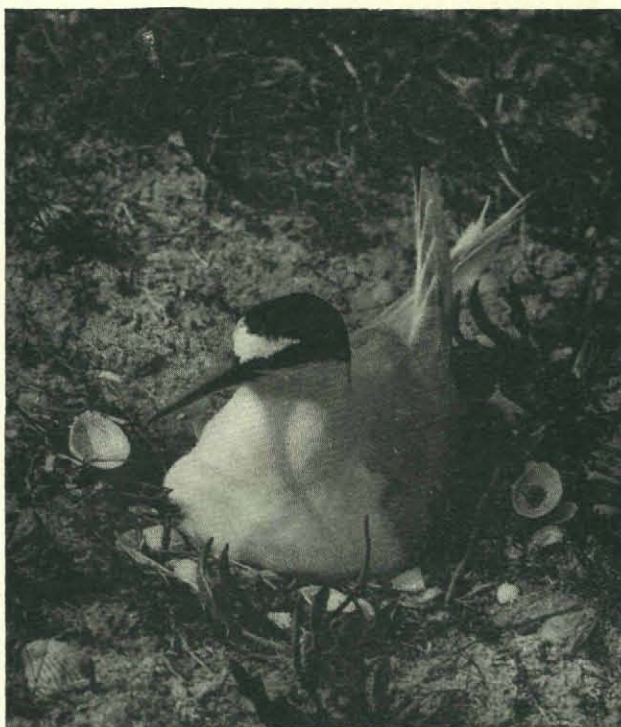

Foto Jan P. Strijbos.

Fig. 1. Broedende Dwergstern. Makkummerwaard, Juni 1941.

terug bij de donsjongen van de grauwe franjepoot van het Spiggy-Loch op de Shetlands, waarbij de oude vogel (en hier was het alleen de man, die de jongen verzorgde en koesterde), zich eveneens op de jongen zette, terwijl ik met mijn hoofd onder de zwarte doek scherp instelde op de jongen en daar plotseling en tot mijn niet geringe verbazing het mannetje op het matglas zichtbaar zag worden. Maar de tijd drong, de laatste bootverbinding naar Holland moest ik persé halen en na een lange en vermoeiende spurt met een zwaar bevrachte fiets pikte ik nog net op het nippertje de trein in Workum.

Later bleek, dat Nico Marra, een jeugdige vogelman uit Utrecht, die wij heel toevallig op de Makkummerwaard hadden ontmoet en die zich bij ons had aangesloten, eenige uren na mij het nest van de kleine bonte strandlooper ging inspecteeren. Hij vond de jongen reeds een eindje uit het nest. En dom genoeg, ook hij had geen camera meegenomen. Terugrijden naar Makkum en een apparaat halen had geen zin meer, want het was al diep in den avond geworden en het maken van foto's was bij dat onvoldoende licht dan toch niet meer mogelijk. Maar den volgenden morgen keerde hij voor dag en dauw terug, vergezeld van mijn beide vrienden en waarempel, zij hadden het groote geluk de geheele familie weer terug te vinden ofschoon de jongen nu al meer dan 300 meter van het nest verwijderd waren. En terwijl zij daar de jongen lagen te bewonderen, zagen zij hoe onmiddellijk de beide oude vogels terugkeerden en de jongen samen gingen koesteren; een familiebeeldje om nimmer te vergeten. De oude vogels zaten daarbij met de borsten tegen elkaar gedrukt, de jongen onder zich, schuilgaand onder de borstveeren en de vleugels. De drie menschen er vlak bij, op geen meter afstand daarvan verwijderd. Marra kon zelfs één der oude vogels op de hand nemen. Heele series foto's werden verschoten op dat unieke geval: kleinbeeld, opnamen met een spiegelreflex, met een Rolleiflex, totdat alle beschikbare munitie was verschoten. Maar of het nu kwam door de geweldige spanning en de sterke emoties of de zenuwachtigheid — een dergelijke belevenis gaat je natuurlijk niet in de kouwe kleeren zitten — de foto's slaagden geen van alle naar wensch. Onscherp, bewogen, onderbelicht, enfin alle narigheid die je met fotografeeren kunt beleven. Fokko bracht er niet veel van terecht en Albert evenmin en ook de opnamen van Marra werden niet zoo, als wij dat van hem gewend zijn. Een van zijn best geslaagde wordt hierbij gereproduceerd. Nu was het natuurlijk niet zoo buitengewoon belangrijk van dit tafereeltje goede en documentaire foto's te maken, hoofdzak is, dat wij weten dat op de nieuwe en nog steeds snel evolueerende terreinen van de waardgronden langs de Friesche Westkust in den zomer van 1941 een paartje van de kleine bonte strandlooper broedde en met succes jongen grootbracht.

Maar er was nog meer. Marra had ons al verteld, dat hij op de waard onder Hinde-loopen, waar hij eenige dagen doorbracht, voordat hij zich bij ons op de Makkummerwaard aansloot, een boschruiter had waargenomen, die allerlei teekenen gaf, dat het hier inderdaad een broedvogel betrof. Eenige dagen achtereen stootte hij den vogel steeds op vrijwel dezelfde plaats op, die hem dan luid alarmeerend en met de typische verlamningsverschijnselen en met hangende vleugels en half vliegend en strompe-

lend trachtte weg te lokken. Ondanks ijverig en goed zoeken, elken dag weer herhaald met grondige hardnekkigheid, lukte het hem echter niet het nest of de jongen te ontdekken. Volgens zijn meening hadden zij waarschijnlijk op dat tijdstip (ongeveer half Juni) reeds jongen en dan is het vrijwel onbegonnen werk.

Aan dat boschruiterverhaal werd ik weer herinnerd, toen ik op een vroegen morgen in mijn schuiltentje zat bij een kemphennest, dat wij den vorigen avond hadden gevonden. Ter oriëntatie hadden wij een lange staak in de nabijheid van het nest in den grond gestoken, want zonder een dergelijk herkenningsteeken is het uitgesloten een bepaald plekje of nest terug te vinden. Het geheele prairieachtige gebied is vrijwel

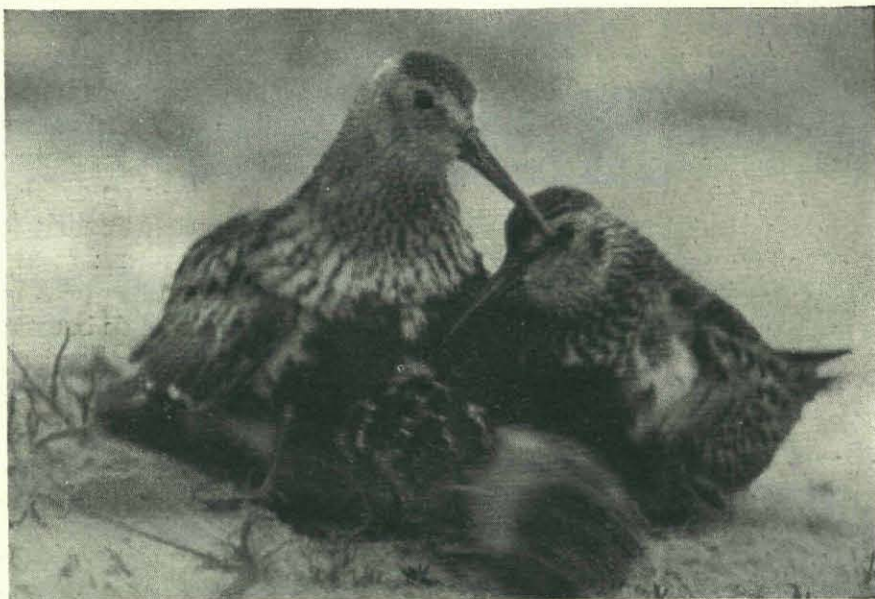

Foto Nico Marra.

Fig. 2. Kleine Bonte Strandloopers, hun jongen koesterende. Waardgronden langs de Friesche Westkust. Juni 1941.

vlak en zeer uitgestrekt. Er zijn geen bepaalde punten, waaraan je eenige houvast hebt en elk gedeelte lijkt weer drommels veel op het volgende plekje, zoodat wij ons vaak honderden meters vergisten. Zelfs de Rijksveldwachter Scheepvaart en Jan Bergsma en anderen, die hier regelmatig het terrein bezochten, moesten allerlei kunstgrepen en merkteekens gebruiken, om bepaalde dingen terug te vinden.

Bovendien lag er in de buurt van mijn kemphen-nest een ontwortelde boom op het strand en wanneer je nu langs het strand tippelde, was het heel eenvoudig, dat bewuste nest weer op te sporen. Tijdens mijn verblijf in de schuilhut zag ik geen spoor van mijn kemphen, doch wel een macht andere aardige dingen. Telkens ontdekte ik grutto's met jongen, die door de ijle rietkraag scharrelden, er waren ook kluten met jongen, sommige al aardig uit de kluiten gewassen en twee keer zag ik

een bruine kiekendief overkomen met prooi, die in de richting van het z.g.n. „Kleine Plaatje” verdween. In het ondiepe water voor de kust ontdekte ik twee lepelaars, die daar voedsel liepen te zoeken en ook passeerden er zwemmend twee zwanen, die ik voor knobbelzwanen versleet. Later gingen zij op de wieken en verdwenen in de richting van den „Zandkop”. Eenige malen zag ik ook een boschrutter op eenige afstand van mijn schuilhut op geheimzinnige wijze telkens verschijnend en dan weer verdwijnend achter de bulten, welke hier gevormd werden door jonge biezen. Het gehele terrein vertoont hier die lage, molshoopachtige bulten, die waarschijnlijk ontstaan door de begroeiing. De spruitproductie van zee- en steenbies is zeer intens en het zandvangend vermogen dus groot, waardoor allicht kleine niveau-verhogingen kunnen ontstaan. De boschrutter gedroeg zich als een voedselzoekende vogel en ik kwam dan ook tot de conclusie, dat het een vroege doortrekker was, wat in het geheel niet onmogelijk zou zijn, want intusschen was het al in de derde week van Juni geworden en de vroegzomertrek was dus al weer aan den gang. Toch was ook de mogelijkheid van een broedvogel niet geheel uitgesloten en daar de kemphen na een klein uurtje nog niet was verschenen, besloot ik mijn schuiltent op te breken en mijn krachten te gaan beproeven op de boschrutter. De geheele omgeving zocht ik grondig af, maar van een nest geen spoor en zelfs de boschrutter zelf mocht ik niet meer zien.

Maar een paar dagen nadat ik vertrokken was, ontdekte Marra in de buurt van dat kemphennest, een nestje tusschen de begroeiing en de grassen met vier eieren, die duidelijk kleiner waren dan van kleine bonte strandlooper. Ook was de grondkleur niet bruin-, geel- of roodachtig, zooals van deze soort, doch groenachtig en ongeveer zooals van de eieren van watersnip en kemphen, ook de teekening en de glans geleken nog het meest op die van watersnip. Hij zag er echter geen vogel en ook niet in de buurt en kon er niet achter komen van welke soort dit nest was. Toen hij mij tijdens de tocht naar de dwergvinvisch, welke op 20 Juni van dit jaar op het strand tusschen Wijk aan Zee en Bakkum aanspoelde van deze vondst vertelde, besloot ik meteen weer terug te keeren naar de Makkummerwaard. Het vreemde nest lag volgens de beschrijving van Marra ongeveer dertig meter Westelijk van mijn kemphennest. Dat vond ik inderdaad na lang zoeken weer terug, ofschoon de staak en de boom op het strand spoorloos verdwenen waren. Urenlang zocht ik stelselmatig en geconcentreerd de geheele omgeving af, doch vond tot mijn ergenis niets en evenmin een spoor van de boschrutter zelf. Toch meen ik dat wij hier inderdaad met de mogelijkheid van het broeden van de boschrutter rekening moeten houden. De biotoop lijkt mij zeer geschikt voor deze soort, zeer zeker ook als broedterrein. Misschien dat wij het volgende jaar wat gelukkiger zijn en het broeden van deze zeldzame Nederlandse broedvogel kunnen vaststellen. Dat zou een aardige aanwinst zijn.

JAN P. STRIJOS.

1) In mijn eerste bijdrage over de Makkummerwaard komt een storende fout voor. Op pag. 105 van het Octobernummer werd als oppervlakte van de Kooiwaard ongeveer 65 HA. opgegeven. Dit moet zijn ± 650 HA.